

ETENE NEUVOTTELUKUNTA 2/2021

Aika: Keskiviikko 31.03.2021, klo 12.00–16.00
Paikka: Teams
Paikalla: Hallamaa Jaana, puheenjohtaja
Kuosmanen Lauri, varapuheenjohtaja
Maija Miettinen, pääsihteeri
Emmi Alatalo, hallinnollinen avustaja
Jäsenet, varajäsenet:
Ahteensuu Marko, Wahlman-Calderara Tuula
~~Aittakumpu Pekka, Mattila Hanna-Leena~~
~~Arja Juvonen, Minna Reijonen~~
Autti-Rämö Ilona, Viitala Juha
~~Berg Kim, Heidi Viljanen~~
Hautanen Ulla, Gergov Vera
~~Huuskonen Olli, Heikkilä Teppo~~
~~Häyry Matti, Sipola Virpi~~
Moilanen Jukka, ~~Lehto Juho~~
Myllymäki Kati, ~~Korkeila Jyrki~~
~~Nieminen Liisa, Päivänsalo Pekka~~
Pietilä Anna-Maija, Keskimäki Ilmo
~~Rentola Annika, Söderström Mikael~~
Ruuhonen Kirsi, ~~Jaska Siikavirta~~
Sariola Jukka, ~~Sari Lojjas~~
Sanni Grahn-Laasonen, ~~Terhi Koulumies~~
Topo Päivi, Kainulainen Sakari
~~Uramo Maija, Sulkakoski Sonja~~
Kutsutut:
Raimo Lahti
Mimmi Koukkula
Ritva Halila

1. Kokouksen avaus ja esityslistan hyväksyminen työjärjestykseksi

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 12.02. Esityslista hyväksyttiin työjärjestykseksi.

2. Esitys

Raimo Lahti (professori emeritus, Helsingin yliopisto): Oikeudellinen näkökulma poikien ympärileikkaukseen

Keskustelussa tuli esiin seuraavia näkökulmia:

- Mikäli ympärileikkaukset kiellettäisiin nimenomaisella säännöksellä, voisi toiminta jatkua olosuhteissa, joista voisi aiheutua lapselle riskejä.

- Asiakokonaisuuteen liittyvät lyhyen ja pidemmän tähtäimen tavoitteet voivat joiltakin osin poiketa toisistaan.
- Korkein oikeus ei ole ottanut kantaa kaikkiin asian kannalta oleellisiin näkökohtiin, sillä se on käsitellyt yksittäistapauksia.
- Eettisten ja oikeudellisten näkökulmien yhdistäminen on ETENEn toiminnan ydintä. Myös yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset on huomioitava.
- Kulttuurisissa ja uskonnollisissa yhteisöissä ja käytännöissä voi tapahtua muutoksia.
- Yksilön etu on asetettava yhteisön edun edelle.
- Lääkäriliiton kanta asiaan on selvä; invasiivisia toimenpiteitä, joista ei ole terveydellistä hyötyä, ei voi tehdä.
- Virkalääkärin tehtäviin ei voi kuulua uskonnollisiin traditioihin liittyvät toimenpiteet.
- Jos kulttuuriset syyt puolustavat toimenpidettä, lapsen näkemys olisi huomioitava. Käytännössä 12-vuotias lapsikin on vielä verraten nuori ilmaisemaan omaa tahtoaan asiasta.
- Tyttöjen sukupuolielinten silpomista koskevassa, muun muassa kansalaisaloitteen herättämässä keskustelussa on noussut esiin myös poikien ei-lääketieteelliset ympärileikkaukset.

3. Esitys

Mimmi Koukkula (erityisasiantuntija, THL): Silpomisen esiintyvyys Suomessa ja silpomisen vastainen kansallinen työ

Keskustelussa tuli esiin seuraavia näkökulmia:

- Uskonnollisten ja kulttuuristen yhteisöjen kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää.
- On yllättävää, ettei tuomioistuinten käsittelyyn ole edennyt enempää tyttöjen sukupuolielinten silpomista käsitteleviä tapauksia, kun kyseessä on selvä pahoinpitely. Asian käsittely tuomioistuimessa heijastaa yhteiskunnan tuomitseva asennetta toimenpidettä kohtaan.
- Sukupuolielinten silpomisen läpikäyneille tehtävä korjausleikkaus on verraten uusi asia. Leikkauksessa pyritään palauttamaan ulkonäköä, tuntoa ja fysiologista toimintaa.
- Silpomisen läpikäyneille tarjotaan myös seksuaaliterveyteen liittyvää apua ja ohjausta.
- Huoltajuuteen liittyvissä riitatilanteissa asia voi tulla esiin siten, että vanhempien kesken esiintyy erimielisyyttä lapselle tehtävistä toimenpiteistä. Vanhempien oikeudet näissä ristiriitatilanteissa eivät ole täysin selvät.
- Kouluissa on toisinaan herännyt epäilyksiä siitä, että koulun oppilas oltaisiin lähettämässä toiseen maahan silpomisen toteuttamista varten, jolloin kouluista voidaan olla yhteydessä sosiaalitoimeen.
- Joissakin uskonnollisissa ja kulttuurisissa yhteisöissä seksuaaliterveyteen liittyvään keskusteluun ei ole keinoja ja perinnettä. Tämän asian eteen tulee tehdä työtä.
- On hyvä, että tämä asia otetaan koulun terveystarkastuksissa puheeksi.

4. Esitys

Jaana Hallamaa: Asiakkaan ja potilaan osallisuus omassa asiassaan

Esitys siirrettiin ETENEn seuraavaan kokoukseen 6.5.2021.

5. Lausuntopyynnöt

Ulkoministeriön lausuntopyyntö koskien luonnosta biolääketiedesopimuksen lisäpöytäkirjaksi, jolla suojattaisiin mielenterveyden häiriöistä kärsivien henkilöiden ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa tahdonvastaisen hoidon tai sijoittamisen yhteydessä.

Euroopan neuvoston bioetiikkakomitean puheenjohtaja Ritva Halila esitteli lisäpöytäkirjaluonnosta. Keskustelussa tuli esiin seuraavia näkökulmia:

- Suomessa ei ole tällä hetkellä vakavia puutteita tässä asiassa. Tilannetta on hyvä kuitenkin arvioida ja tarvittaessa tehdä tarkennuksia.
- Suostumukseen perustuvien hoitomenetelmien kehittäminen on tärkeää.
- Käytännön työssä tilanteet, joissa potilas on selvästi itselleen ja/tai muille vaaraksi, mutta haluaa poistua hoidosta, ovat haastavia.
- Sairaus vaikuttaa potilaan tahdonmuodostukseen ja ohjaa ihmisen elämää ja päätöksentekoa.
- Osa tahdosta riippumattomaan hoitoon otetuista potilaista on jälkikäteen kiitollisia, kun heitä on estetty vahingoittamasta itseään tai muita. Osa kokee tilanteen jälkikäteenkin traumaattisena.
- Suomessa tahdosta riippumatonta hoitoa on käytetty vain määrättyjen, vakavien mielenterveyden häiriöiden - perinteisesti psykoottisten häiriöiden -, hoidossa.
- Lisäpöytäkirjan luonnoksessa puhutaan yleisellä tasolla mielenterveyden häiriöistä; jäsenmailla tulisi olla mahdollisuus halutessaan pitäytyä tiukemmissa kriteereissä.
- Tuleeko tahdosta riippumattomasta hoidosta vahvemmin juridinen päätös.
- Tietoon perustuva suostumus tulee olla keskeisenä eettisenä periaatteena kaikessa hoidossa.
- Tahdosta riippumattomassa hoidossa joudutaan pohtimaan kahden oikeuden suhdetta toisiinsa; itsemääräämisoikeus ja oikeus elämään.
- Olisi hyvä, jos ihminen voisi esimerkiksi hoitotahtoon kirjaamalla esittää jo etukäteen toiveensa sellaisen tilanteen varalle, että hän joutuisi tahdosta riippumattomaan hoitoon.
- Velvoite kehittää vapaaehtoisia menetelmiä tahdosta riippumattoman hoidon vähentämiseksi on tärkeä asia.
- Käytännöt esimerkiksi Euroopassa eri maissa voivat vaihdella huomattavasti.
- On tärkeää, että tahdosta riippumaton hoito kohdistuu vain niihin asioihin, joihin se on välttämätöntä kohdistaa. On myös tärkeää, että tahdosta riippumaton hoito lopetetaan heti, kun edellytykset siihen eivät enää täyty.
- Ihmisen osallisuutta ja itsemääräämistä tulee tukea silloinkin, kun joudutaan käyttämään tahdosta riippumatonta hoitoa.
- On tärkeää käydä jälkikäteen tahdosta riippumaton hoitotilanne huolellisesti läpi.
- On tärkeää tarkastella, minkälaiset tilanteet ovat johtaneet siihen, että tahdosta riippumattomaan hoitoon on jouduttu. Oleellista on esimerkiksi se, minkälaisia palveluja tätä tilannetta edeltävästi on ollut tarjolla.
- Matalan kynnyksen palveluita tulisi olla riittävästi saatavilla.
- Tahdosta riippumatonta hoitoa käytetään paljon muistisairaiden hoidossa.
- Itsemääräämisoikeuteen liittyvä lainsäädäntöhanke käynnistyy STM:ssä huhtikuussa.
- Suomessa on kehitetty hyviä suostumukseen perustuvia hoitomenetelmiä, joiden avulla tahdosta riippumatonta hoitoa on saatu vähennettyä. Suomi voisi tehokkaammin välittää tietoa näistä ja toimia mallimaana pakkokeinojen vähentämisessä.

- Kokemusosaaminen tulisi hyödyntää nykyistä tehokkaammin osana osastotyötä. Tahdosta riippumattoman hoidon käyttö voi herättää vastarintaa hoitohenkilökuntaa kohtaan, jolloin vertaistuen hyödyntämisellä voitaisiin edesauttaa potilaan hoidon onnistumista.

6. Muut asiat

Koronarokotteiden etusijajärjestys

- ETENEn koronarokotteiden etusijajärjestystä koskeva, joulukuussa annettu lausunto on edelleen ajankohtainen.
- ETENEn lausunnossa terveydenhuollon ammattilaisten etusija perustui paitsi korkeaan altistumiseen koronapotilaita hoidettaessa, myös siihen, että aktiivisessa epidemiatilanteessa terveydenhuollon ammattilaisia tarvitaan hoitamaan myös kaikkia muita, kuin koronatautiin sairastuneita potilaita, eli etusijalla voitaisiin turvata terveydenhuollon kanto-kykyä ylipäätään.
- Ihmiset ovat väsyneitä koronaan, jolloin havaittavissa on selvää sosiaalista oireilua.
- Pandemian torjumisen eteen on tehty maan parhaimpien asiantuntijoiden toimesta valtavasti työtä. Tämän työn arvostaminen ei tule yleisessä keskustelussa juurikaan esiin.
- Jos rokotukset kohdennettaisiin aktiivisille epidemia-alueille, eikö näin tulisi tehdä myös esimerkiksi Euroopan mittakaavassa.

Maija Uramon eroilmoitus

- Maija Uramo on ilmoittanut jättävänsä paikkansa ETENEssä. ETENE kiittää lämpimästi Maija Uramoa kaikesta työstä ETENEn kysymysten parissa ja erityisesti sitkeästä työstä sosiaalialan kysymysten nostamisesta esiin ETENEn työskentelyssä.

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.58.

